

In the article, going is considered near determination of essence of capital and optimum capital of enterprise structure; the models of capital structure are resulted; grounded choice of financial strategy of development of enterprise.

Keywords: capital of enterprise structure, optimum capital of enterprise, management of capital of enterprise a structure, financial strategy of development of enterprise.

УДК 631.115.8:334.73

Аспір. М.П. Дубина¹ – Львівський НУ ветеринарної
медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького

ЗНАЧЕННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ КООПЕРАЦІЇ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ

У вирішенні багатьох проблем та усуненні недоліків, що є в аграрному секторі економіки, важливим чинником може стати кооперація, як ефективний напрям саморегуляції балансування інтересів суб'єктів господарювання і водночас спосіб вирішення внутрішніх суперечностей у розвитку економічної системи. Саме кооперація, як система виробничих відносин, є найбільш природний і доступний спосіб залучення широких верств населення до трансформаційних економічних процесів і диверсифікації виробництва.

Ключові слова: сільськогосподарська кооперація, аграрний сектор, державна підтримка, сільгоспвиробники, ринок.

Постановка проблеми. У процесі переходу України до ринкових відносин в агропромисловому комплексі виникло багато дрібних і середніх сільськогосподарських підприємств. У світовій практиці для подолання суперечностей між обмеженими можливостями різноманіття організаційно-правових форм господарювання сільськогосподарських товаровиробників і специфікою функціонування продовольчого ринку масово і тривалий час використовується кооперація. Роль її настільки важлива, що вона вважається для дрібних товаровиробників одним із факторів виживання в умовах жорсткої ринкової конкуренції.

На жаль, сьогодні розвиток кооперативних відносин на селі зводиться переважно до створення організаційних структур кооперації та характеризується неузгодженістю та спонтанністю дій і заходів з боку органів державної влади, стосовно засад утворення і діяльності кооперативів. Норми і положення, що закладені в нормативно-правових актах, здебільшого мають задекларований характер, і як наслідок, не дотримуються достатньою мірою як з боку держави, так і з боку кооперативних формувань, через що останні не здійснюють істотний вплив на підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва. Невизначеність ролі та місця держави у розвитку кооперативного руху, слабка нормативно-правова база та відсутність чітких концептуальних засад кооперації уповільнюють її розвиток. Тому, вирішення багатьох проблем, пов'язаних зі становленням кооперативних відносин в аграрному секторі економіки, потребує чіткого методологічного підходу до розуміння суті кооперації та визначення функції і ролі держави у підтримці розвитку її організаційних структур.

¹ Наук. керівник: проф. С.В. Васильчак, д-р екон. наук

Аналіз останніх досліджень. Проблеми, пов'язані з розвитком кооперації в нашій країні, досліджує багато вчених-економістів, серед яких: І. Буздапов, А. Гайдучий, В. Гончаренко, Ф. Горбонос, В. Зіновчук, П. Канівський, О. Крисальний, А. Луцак, М. Малік, О. Могильний, Л. Молдован, В. Муковіз, О. Онищенко, П. Саблук, Г. Черевко, В. Шкляр, В. Юрчишин та інші. Проте на сьогодні недостатньо врегульовано питання щодо формування сільськогосподарської обслуговуючої кооперації, державою не створено сприятливих умов для успішної діяльності кооперативів, зміцнення їх економічної самостійності та підвищення ефективності їх роботи.

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні необхідності розвитку сільськогосподарської кооперації та визначенні її особливостей в сучасних умовах господарювання.

Виклад основного матеріалу. У процесі аграрної реформи в Україні відбуваються глибокі соціально-економічні перетворення, формуються нові організаційно-правові структури ринкового типу, створюються умови для розвитку кооперативних форм господарювання у системі інфраструктури аграрного ринку. Кооперація, як особлива форма соціально-економічної діяльності, є важливою складовою економічних перетворень на селі й визначає не лише форму господарювання, а й, насамперед, спосіб виживання сільськогосподарських товаровиробників.

Розвиток кооперативних відносин в аграрній сфері сприятиме формуванню принципово нової організаційної структури агропромислового комплексу, яка компенсуватиме відсутність державної підтримки сільського господарства та протидіятиме безконтрольній експансії посередницьких комерційних структур, а також дасть змогу товаровиробникам мати впевненість у своїй виробничій діяльності та стабільні канали реалізації власної продукції й засобів матеріально-технічного постачання за найбільш прийнятними кооперативними цінами; отримувати вигоду не лише від виробництва продукції, а й від інших стадій руху виробленої продукції; стати складовою великомасштабного конкурентоспроможного бізнесу.

Ефективний розвиток сільськогосподарських підприємств в умовах нестачі у них матеріально-технічних і фінансових ресурсів стає практично неможливим без кооперування, особливо у сферах їх обслуговування (постачальницькій, надання технічних послуг, продажу виробленої ними продукції тощо). Останніми роками назріла необхідність кооперування агровиробників внаслідок проведення реструктуризації більшості традиційних підприємств, що призвела до їх подрібнення зі створенням значної кількості фермерських та господарств населення, які не мають належної матеріально-технічної бази. У цих умовах їх кооперування дає змогу прискорити формування на селі системи господарських структур ринкового типу. Фермерські та особисті господарства населення, які спільними зусиллями створюють відповідні обслуговуючі кооперативи, завдяки цьому набувають можливостей отримати низку переваг у організації як виробничої діяльності, так і збуту своєї продукції. Кооперація дає змогу їм уникати негативного впливу посередницьких комерційних структур, які диктують свої умови щодо цінової політики на ринках як матеріально-технічних засобів, так і готової продукції [5].

В економічній вітчизняній і зарубіжній літературі існують різні тлумачення поняття "кооператив", і здебільшого як організаційної форми кооперації. Їх трактують за роллю й значенням у цілому, а також за окремими ознаками – економічними, соціальними і правовими. Рівень їх формування і функціонування здійснюється за певними принципами, які значною мірою визначаються устроєм країни та розвитком її продуктивних сил.

Термін "кооператив" походить від латинського "cooperation" – співробітництво і, як тлумачить сучасний економічний словник, означає підприємство, організація, створені шляхом добровільного об'єднання осіб на пайовій основі для здійснення підприємницької діяльності. Це трактування мало б претендувати на узагальнене, проте цей термін не можна вважати досконалим, оскільки він не відображає загальної теоретичної і практичної сутності та концепції створення і функціонування кооперативу. Розвиток ринкових відносин в аграрному секторі економіки потребує достовірності й неупередженості інформації про формування, стан, характер діяльності та природу цієї організаційної структури [1].

Найбільш узагальненим, на нашу думку, є визначення кооперативу, яке дає В. Зіновчук. Він стверджує, що "кооператив є підприємством корпоративного типу, створеним шляхом добровільного об'єднання матеріальних внесків і зусиль сільськогосподарських товаровиробників-власників (громадян та юридичних осіб), організації демократичного управління і поділу ризику й доходів відповідно до участі в господарській діяльності цього підприємства" [2].

Розвиток сільськогосподарської кооперації, як зазначає професор О.В. Крисальний, спрямовується на виконання двох основних функцій – економічної і соціальної. Сутність економічної функції полягає насамперед у підвищенні ефективності сільськогосподарського виробництва шляхом об'єднання засобів виробництва, коштів і праці. Саме це положення здебільшого відображене у визначенні поняття "кооперація" як соціально-економічної категорії. Кожний учасник кооперації має своєю працею безпосередньо брати участь у спільній кооперативній формі діяльності. Водночас кооперація передбачає також об'єднання зусиль працівників і в матеріально-ресурсній сфері, а також об'єднання грошових коштів.

Іншою винятково важливою функцією кооперації є соціальний захист інтересів селян-членів кооперативних формувань. В умовах ринкової економіки конкурентна боротьба товаровиробників за реалізацію продукції посилюється. Тут кооперація виступає єдиним, досить ефективним засобом захисту дрібних сільськогосподарських товаровиробників від монопольних об'єднань, які прагнуть розширити і контролювати через монополізацію ринків збуту сферу виробництва.

Аналіз вітчизняного і зарубіжного багаторічного досвіду розвитку кооперації слугує підставою для висновку, що всі її різноманітні види і форми ґрунтуються на одних і тих же загальних організаційно-економічних принципах. Основним з них є добровільність учасників щодо вступу в кооперативні відносини і створення кооперативних структур, що впливає з економічної доцільності їх участі у спільній діяльності. До основних принципів створення кооперативних структур належить участь пайовими внесками учасників як

основи формування виробничого потенціалу новостворених підприємств. Економічна та юридична незалежність кооперативів, їх повна самостійність і самодіяльність вибору організаційних форм господарювання й управління також належать до основних принципів кооперативної діяльності.

Розвиток сільськогосподарської кооперації, створення і діяльність сільськогосподарських кооперативів на засадах об'єднання земельних часток (паїв) і майнових паїв їх власників можливі тільки за умов чіткого дотримання вироблених і перевірених світовою практикою основних принципів кооперації, забезпечення економічної заінтересованості її учасників. Ці принципи повністю і послідовно повинні бути реалізовані на загальногосподарському і внутрішньогосподарському рівнях створення і діяльності кооперативних структур [3].

На сьогодні в Україні практично зупинився процес створення сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, а в окремих регіонах вони припинили свою діяльність. Станом на 1 січня 2009 р. в Україні було зареєстровано 936 таких кооперативів, або на 191 одиницю менше, порівняно з відповідним періодом 2005 р. У країнах Європейського Союзу через кооперативи реалізується понад 60 % сільськогосподарської продукції [6].

За даними Мінагрополітики, в Україні налічується 4,7 млн особистих господарств населення, 42,4 тис. фермерських господарств – сільськогосподарських товаровиробників. Тому доцільно сприяти формуванню за безпосередньою їх участю кооперативного сегмента аграрного ринку. Водночас його формування стримується недосконалістю законодавства, слабкою матеріальною базою, відсутністю кваліфікованих кадрів – організаторів кооперативного руху, недостатньою обізнаністю селян у перевагах об'єднання зусиль на умовах кооперації для подальшого розвитку і відсутністю належної державної підтримки.

У 2009 р. було розроблено цілу низку нормативно-правових актів щодо сприяння розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів. Зокрема, 3 червня 2009 р. Уряд за пропозицією Мінагрополітики розробив та затвердив державну цільову економічну програму підтримки розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів до 2015 р. [6]. Вона має забезпечити системні підхід сприяння розбудові кооперативного руху у сільському господарстві, визначити напрями і пріоритети державної підтримки розвитку кооперації.

Метою програми є надання цільової державної підтримки сільськогосподарським обслуговуючим кооперативам для просування агропродукції особистих господарств населення і фізичних осіб на аграрні ринки за стабільними цінами, створення до 2015 р. 10 тис. сільськогосподарських кооперативів (з розрахунку один кооператив на 2-3 сільських населених пункти), створення більш як 100 тис. додаткових робочих місць, зростання до 2015 р. обсягів виробництва сільськогосподарської продукції в 1,6 раза та її реалізації на аграрних ринках через сільськогосподарські кооперативи не менш ніж на 20 % їх загального товарообігу [6].

Виконання Програми здійснюватиметься шляхом запровадження державної підтримки сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, що

сприятиме розвитку аграрного виробництва і сільських територій, розширенню сфери зайнятості сільського населення та підвищенню його добробуту [4].

На виникнення і поширення кооперативних форм взаємодії сільськогосподарських товаровиробників вплинули об'єктивні й суб'єктивні фактори. Об'єктивні були пов'язані з формуванням ринкової економічної системи, а суб'єктивні – з внеском членів, кооперативного товариства у формування його концепції, принципів створення та функціонування. Історичний досвід свідчить, що кооперація традиційно є засобом виживання дрібних ринкових суб'єктів, а сучасність доводить, що кооперація виконує не тільки антикризові функції, а й є економічно ефективною в умовах ринкової економіки, що нормально функціонує. Кооперативний рух і кооперативні системи, як і будь-які інші соціально-економічні явища, зазнають циклічності у своєму розвитку під впливом конкурентного середовища, науково-технічного прогресу, інформаційної революції, глобалізації економічних проблем тощо.

Висновки. Отже, кооперативних рух України поки що не набрав відчутних обертів, процес створення кооперативів не став масовим явищем, а ті кооперативи, що функціонують, здебільшого працюють нестабільно та неефективно. Зокрема, спостерігається ціла низка проблем, які заважають розвитку кооперації у нашій країні: недосконалість нормативно-правової бази, недостатня підтримка зі сторони влади, тиск з боку податкових органів, нерозуміння суті кооперації з боку керівних органів та рядових членів, брак коштів для створення нових кооперативів тощо.

Вважаємо, що кооперативна форма господарювання повинна зайняти важливе місце в піднесенні національної економіки, бо в умовах конкуренції більшість сільськогосподарських товаровиробників самотійно не в змозі протистояти посередницькому бізнесу.

Поширення та підвищення ефективності функціонування кооперативів дасть змогу покласти в основу формування аграрного ринку ініціативу самих сільгоспвиробників, які за таких умов стають не просто клієнтами, а і співвласниками підприємств, що надають йому необхідні послуги на неприбутковій основі.

Перехід сільського господарства до ринкових умов обґрунтував загальну соціально-економічну доцільність відродження кооперативних відносин у всіх сферах АПК на основі дотримання перевірених світовою практикою принципів і напрямів кооперативного співробітництва. Світовий досвід переконливо засвідчив, що ефективне функціонування кооперативних структур надійно забезпечує збереження високотехнологічного виробництва сільськогосподарської продукції у взаємозв'язку із взаємовигідним використанням приватизованого майна і землі індивідуальних власників, з поглибленням інтеграції сільського господарства із суміжними секторами економіки.

Однак, незважаючи на всі позитивні моменти, які кооперація здатна надати пересічному сільськогосподарському товаровиробнику, в Україні кооперативний рух поки що не досить помітний. На нашу думку, вона сьогодні ще не в змозі задовольнити велику кількість суб'єктів господарського процесу.

Література

1. Горбонос Ф.В. Кооператив як форма прояву відносин / Ф.В. Горбонос // Економіка АПК. – 2004. – № 9. – С. 26-32.

2. Зіновчук В.В. Організаційні основи сільськогосподарського кооперативу / В.В. Зіновчук. – Вид. 2-ге, [перероб. та доп.]. – К. : Изд-во "Логос", 2001. – С. 33-34.

3. Радченко В.О. Значення сільськогосподарської кооперації у реформуванні економічних відносин на селі / В.О. Радченко // Економіка АПК. – 2002. – № 2. – С. 74-76.

4. Топіха І.Н. Напрями і пріоритети розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів / І.Н. Топіха, Т.П. Шаповал // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – 2010. – № 1. – Т. 1. – С. 31-36.

5. Червен І.І. Кооперування сільгосп підприємств – вимога сьогодення / І.І. Червен, О.В. Шебаніна // Таврійський науковий вісник. – 2007. – № 51. – С. 39-45.

6. Постанова Кабінету Міністрів України від 01.07.2009 р., № 723 "Про затвердження Державної цільової економічної програми підтримки розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів на період до 2015 р. // Урядовий кур'єр. – 2009. – № 103. – С. 38-42.

Дубына М.П. Роль сельскохозяйственной кооперации в аграрном секторе экономики

В решении многих проблем и устранении недостатков, имеющих место в аграрном секторе экономики, важным фактором может стать кооперация, как эффективное направление саморегуляции интересов субъектов хозяйствования и одновременно способ решения внутренних противоречий в развитии экономической системы. Именно кооперация, как система производственных отношений, является наиболее естественным и доступным способом привлечения населения к трансформационным экономическим процессам и диверсификации производства.

Ключевые слова: сельскохозяйственная кооперация, аграрный сектор, государственная поддержка, сельхозпроизводители, рынок.

Dubyna M.P. Role of agricultural cooperation in the agrarian sector

Cooperation becomes an important factor of self-regulation in solving many problems and deficiencies that occur in the agricultural sector. It is an effective direction of balancing the interests of businesses and at the same time a way to solve the internal contradictions of the economic system.

Cooperation as such, being the industrial relations system is the most natural and accessible way of reaching and involving population in economic processes of transformation and diversification of production.

Keywords: agricultural cooperation, agriculture, government support, farmers, market.

УДК 331.101.6

Доц. Я.Д. Качмарик, канд. екон. наук;
магістрант Д.І. Поліщук – Львівська КА

МОТИВАЦІЯ ПРАЦІ ЯК ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ ЇЇ ПРОДУКТИВНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Розглянуто основні проблеми створення і ефективного використання мотивації як складову частину стратегії розвитку трудового потенціалу на підприємствах.

Ключові слова: трудовий потенціал, мотивація, праця, працівники, продуктивність праці.

У вирішенні комплексу складних соціально-економічних проблем, пов'язаних із ринковими перетвореннями, важлива роль належить збереженню і підвищенню трудового потенціалу на підприємстві. У сучасних умовах господарської діяльності основні проблеми переміщуються на рівень підприємства. Одне з пріоритетних місць серед задач економічної стратегії різних підприємств належить розробці надійного мотиваційного й організаційно-економічного механізму ефективного використання і підвищення трудового потенціалу, та внаслідок його зростання підвищення продуктивності